

אור הנר

עורך: נריה אטון

י"א תמוז תשפ"ג

כניסת שבת: 19:31
 יציאת שבת: 20:22
 רבינו תם: 21:18
 הזמנים לפי אופק באר שבע

פדשת בלק

דבר העורך

"ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כי עתה גם אתכה הרגתי ואותה החייתי" (כ"ב, ל"ג)

לשנות התשעים בבריאות - שיעביר על מידותיו, ונתתי דוגמאות מחיי המעשה, כגון, אם אחד מהשכנים רוצה לבנות ולצאת מחוץ לגבולות שלו' - הניחו לו לעשות כרצונו... וכיו"ב.

כשחזרה האישה לביתה אמרה לבעלה: "גם אני רוצה לחיות תשעים שנה, ושמעתי מ'הדרשן' שהעצה היא להיות מעביר על מידותיו, לוותר לשכנים ולתת להם להוסיף על דירתם כאוות נפשם. ואכן כבר באותו הלילה הודיע האברך לכל שכניו שהוא מסכים לכל מה שהם מבקשים וחתם על הסכמתו. כעבור עשרה חודשים נולדו לו במזל טוב תאומים בריאים ושלימים. וראה בכך אות מן השמים, שמאחר שהיטיב דרכיו 'החזירו' לו גם אותו הילד שהוא שנוולד מת.

(באר הפרשה)

סיפר רבי אלימלך בידרמן שליט"א: סיפר לי אדם אחד ששכנו רצה להרחיב ולבנות חדר נוסף לביתו אך הוא לא הסכים, ותבעו השכן לדין תורה, ואכן הגיעו השניים לבית הדין ושטחו את טענותיהם, ובתוך הדברים אמר לו הדיין שליט"א כדאי לך לוותר... נענה האיש ואמר: "אם הרב אומר שכדאי לי לוותר הריני מושך את כל טענותיי ותביעותיי". ומיד חתם שהוא מאשר לבנות. כשחזר לביתו מצא את בנו שהוא בן שנה שוכב על הארץ כשפניו כמעט שחורות מחוסר אוויר לנשימה, אחר שנחנק מכדורי שוקולד (המסוכנים לתינוקות לבליעה מבלי מציצה מקודם), הכניס האב את אצבעו לפה של התינוק בכדי להוציא את ה'כדור' אך שוד ושבר... בזה דחף את הכדור יותר לעומק הגרון, וכבר ראה את הילד מת כנגד עיניו רח"ל, נשא עיניו למרום וצעק: **"רבנו של עולם זה עתה ויתרתי... אנא ה' הושיעה נא"**, שוב הכניס את האצבע והצליח להוציא את הכדור שוקולד מהפה, מיד חזר הילד לנשום, וב"ה הינו ילד בריא ושלם.

וודאי אין זה דבר קל להיות מעביר על מידותיו... סיים הרב בידרמן את סיפורו אך הקושי לאבד ילד ל"ע גדול הוא הרבה יותר... ומוטב ל'התייסר' בוותרנות מאשר לעבור ייסורים אחרים.

ביום חמישי הקרוב נכנסים אנו לימי בין המצרים, ימים שעם ישראל מתאבל על חורבן ב' המקדשות שנחרבו לנו, בית המקדש השני נחרב בעוון שנאת חினם, וכדי להשלים את התיקון עלינו להרבות באהבת חנינם, לסגור אחד על השני, לא לבייש אחד את השני ולסלוח אחד לשני. יה"ר שזנכה לראות בביאת משיח צדקנו ובנין בית המקדש במהרה בימנו אמן, שבת שלום ומבורך.

רש"י: ואותה החייתי, ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחה כמו שכתוב ויאמר לא - הרגתיה, שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב שחס המקום על כבוד הבריות.

בפרשתנו התורה מספרת על המלאך שניצב בדרך של בלעם. בלעם לא רואה את המלאך, אומנם האתון רואה את מלאך ה'. בלעם מכה את האתון ג' פעמים, והנה קורה נס - האתון פותחת את פיה ומוכיחה אותו. הקב"ה פותח את העיניים שלו, והוא מגלה לפניו את מלאך ה', שמוכיח אותו אף הוא.

רש"י הקדוש מסביר, שהמלאך גילה לבלעם שהאתון שלו תמות, מפני שהיא הוכיחה אותו, ובורא עולם לא רצה שבלעם יתבייש, כשכולם ידעו שהאתון של בלעם הוכיחה אותו, לכן האתון מתה.

לא יאומן!!! בלעם הרשע כל רצונו לאבד את בני ישראל ובכל זאת, הקב"ה מרחם עליו ולא רוצה שהוא יתבייש.

ועלינו ללמוד מכאן קל וחומר, אם חס המקום על כבודו של אותו רשע טמא בתכלית הזהירות שלא לפגוע בכבודו ושלא לצער אותו. עלינו להיזהר בכבוד חברנו ואפילו אם אדם זה רודף אותנו ומצער אותנו עדיין עלינו להעביר על מידותינו ולא לענות שם דבר, שאף אדם אינו גרוע מבלעם שרדף אחר ישראל לקללם ולאבדם מן העולם ח"ו ומכל מקום עדיין נוהר הקב"ה שלא יתבייש...

בוא וראה מתן שכרו של המעביר על מידותיו, סיפר הדרשן הנועד הגאון רבי אשר דרוק שליט"א: "לפני

כמה שנים, מסרתי דרשת התעוררות בבני ברק, בצאתי משם ניגש אלי אחד המשתתפים ואמר לי: "כבוד הרב אני חייב להודות לך...". לא הכרתי את אותו אדם, ולא הבנתי מה הוא רוצה ממני. שאלתי אותו: "על מה אתה צריך להודות לי?". ענה לי האברך: "אני חייב להודות לרב על מעשה שאירע עם אחד משכני והרב בעקיפין היה קשור". סיפר לי האברך: אחד מהשכנים שלו רצה להרחיב את דירתו, כל השכנים הסכימו חוץ ממנו מחמת סיבות שונות, והנה כעבור זמן מה, בחודש אלול, נולד לו ילד 'בעיתו ובזמנו' ללא רוח חיים רח"ל, והרגיש שיש עליו 'תביעה' מן השמים, ולא ידע בדיוק מדוע.

והנה בכ"ד באלול, נערכה עצרת התעוררות לסמינר 'בית יעקב' בני ברק, וגם תושבות העיר הוזמנו להשתתף באותה עצרת, והזמינו אותי לשאת דרשה, אשתו גם הייתה באותה עצרת. נשאתי דרשה ועוררתי על עניין המעביר על מידותיו, והבאתי דברי חז"ל מפורשים (ר"ה יז. חגיגה ה.) שהמעביר על מידותיו מוסיפים לו חיים על שנותיו, ואמרתי: "מי האיש החפץ חיים, ורוצה להגיע

פרפראות לתורה

פרשת בלק?!

מבין חמישים וארבע פרשיות התורה נקראות חמש פרשיות בשמות של אנשים: "נח", "יתרו", "קורח" "בלק" ו"פינחס". על נח מעיד הכתוב במפורש: "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" (בראשית ו, ט). יתרו חותן משה זכה להוסיף פרשה מיוחדת בתורה: "ואתה תחזה..." (שמות י"ח כ"א - כ"ג). על עדת קורח אמרו חז"ל במסכת סנהדרין (ק), ע"א, שהיו גדולים בתורה. פינחס בן אלעזר זכה לקדש שם שמים, בקנאו קנאת ה' לעיני כל ישראל. אולם לגבי בלק יש מקום לשאול: על שום מה זכה מלך מואב זה, שביקש להצר לישראל, שתיקרא פרשה בתורה על שמו? מסבירים זאת חכמי ישראל על פי המאמר המובא במסכת סוטה (מ"א, ע"א): "בשכר ארבעים ושנים קורבנות, שהקריב בלק מלך מואב - זכה ויצאה ממנו רות, שיצאו ממנה דוד ושלמה".

לפי מסורת זו, עמדה לו לבלק זכותם של צאצאיו הדגולים: גדולי המלכים בישראל, דוד ושלמה, וכך הונצח שמו של מלך נוכרי זה, שלא הסתיר את שנאתו הכבושה לישראל, על אחת מנ"ד הפרשיות שבתורה.

"וישם ה' דבר בפי בלעם"

חכמי המסורה מציינים, שבפרקים כ"ב - כ"ד, פ"ד, "בלק" אין הפסק בפרשיות: לא פרשה "פתוחה" ולא פרשה "סתומה" - כפי שקיים בפרשיות אחרות בתורה.

העיר בעניין זה רבי ישראל מאיר

מראדין בעל "החפץ חיים": החלוקה לפרשיות וההפסקות שבין פרשה לפרשה נועדו - כפי שמציין רש"י בתחילת ספר ויקרא "ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין עניין לעניין". וכיוון שהדברים שאמר בלעם לא נבעו מתוך מחשבה שלו. אלא ה' שם דבר בפי וכפה עליו כל מילה ומילה, לא היו נחוצות כאן הפסקות. כי לא היתה כאן התבוננות אישית ושיקול דעת מצד בלעם מה לומר, אלא כל דבריו היו אמרי קודש מן השמים. משום כך אין בפרשת "בלק" עד סיפור שובו של בלעם למקומו - פרשה "פתוחה" או "סתומה".

"הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב"

מהו הן? כל האותיות (באלף - בית) מזדווגין (מצטרפות בזוגות למספר עגול, עם אותיות אחרות). כיצד: א"ט - הרי י, (10 = 9 + 1) ב"ח - הרי י, (10 = 8 + 2) ג"ז - הרי י, ד"ו - הרי י, נמצאת ה' לעצמה.

וכן האות נ' אין לה זוג: י"צ - הרי ק, (100 = 90 + 10) כ"פ - הרי ק, (100 = 80 + 20) ל"ע - הרי ק, מ"ס - הרי ק: נמצאת נ' לעצמה.

אמר הקדוש ברוך-הוא: כשם ששתי אותיות הללו אינן יכולות להזדווג עם כל האותיות, אלא הן לעצמן. כך ישראל אינם יכולים להידבק עם עובדי כוכבים ומזלות.

אלא לעצמם, מפורשים. אין מתערבים בהם. שנאמר "הן עם לבדד ישכון, ובגוים לא יתחשב".

פניני הבן איש חי

מרמה?

ויש לבאר על פי מה שנמצא בכתבי האריז"ל, שלבן הארמי חזר בגלגול של בלעם הרשע, ולאור דבריו מתיישבים קושיותינו, בלעם נחשב גם לאיש מרמה, וזאת לאור ה"ניסיון" שצבר בכך בגלגולו הקודם כשהחליף את משכורתו של יעקב אבינו עשרת מונים, וגם נקרא איש דמים בגלגול העכשווי, שהרי בעצתו נהרגו עשרים וארבעה אלף איש מישראל, ובנוסף על כך גם לבן הארמי היה "איש דמים" כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח, "פרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן ביקש לעקור את הכל".

כעת נוכל גם להבין מדוע בלעם נקרא "אנשי דמים" ולא "איש דמים", שהרי בבלעם היו מורכבים שני אנשים שונים שביחד ניתן לקרוא להם "אנשי דמים ומרמה".

"וישלח מלאכים אל בלעם"

"תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר (תהלים נ"ה), 'ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך'" (אבות ה, י"ט)

בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא על המשנה, כתב: "אנשי דמים - בלעם נקרא 'איש דמים' שהפיל בעצתו עשרים וארבעה אלפים מישראל" (בעקבות העצה שהציע לבלק להחטיא את ישראל, נהרגו עשרים וארבעה אלף מישראל, כמבואר בסוף הפרשה).

מתוך דבריו מובן, שפירש את דברי הפסוק "אנשי דמים ומרמה" על בלעם בעצמו (שהרי הוא הביא את העצה לבלק) ולא על תלמידיו. ויש להבין, מדוע הכתוב קורא לבלעם "אנשי דמים" בלשון רבים, ולא "איש דמים"? דבר נוסף הטעון ביאור, היכן מצאנו שבלעם היה גם "איש

אור החיים על הפרשה

"וירא בלק בן צפור את כל אשר ישראל."

שואל האור החיים שאלה נוספת: הרי גם מואב וגם מדין פחדו מעם ישראל. אם כן מדוע נכנעו מואב מפני דווקא המואבים פחדו ולא המדינים, והרי מדין היו יותר צריכים לפחד משום שהם נהרגו.

עשה ישראל לאמרי. ויגר מואב מפני העם מאד? שואל האור החיים הקדוש מדוע דווקא המואבים פחדו ולא המדינים, והרי מדין היו יותר צריכים לפחד משום שהם נהרגו.

מתרץ האור החיים הקדוש על פי דברי המדרש (במדבר רבה) שבלק היה מנסיכי מדין, ומפני שפחדו מעם ישראל המליכוהו עליהם. אם כן יוצא, שגם מואב וגם מדין פחדו מעם

שואל האור החיים: הטעם שמואב נכנעו למדין, משום שמואב היו צריכים להצעה של מדין, שהרי משה רבנו גדל במדין והכירו אותו המדינים, לכן ישראל המליכוהו עליהם. אם כן המואבים רצו ליטול עצה ממדין. (ישוים ותירוצים על אור החיים הקדוש)

ינית בת דחל
דבורה בת אביגיל
ת.נ.צ.ב.ה

דחל ע"ה
בת לאה תחי'
ת.נ.צ.ב.ה

דוד (עמרם)
בר עיישה
ת.נ.צ.ב.ה

לאה בת
סזליקה רביבו ז"ל
(ה"ד)
ת.נ.צ.ב.ה

מו"ד
רבי אלעזר אבוחצירא
בן שמחה
רבי עובדיה יוסף
בן ג'ודג'יה
רבי יודם מויכאל
אברגל בן דינה
ת.נ.צ.ב.ה

הלכות סעודה חלק ד'

היסח דעת בסעודה

א גמר סעודתו ונטל ידיו למים אחרונים, אינו יכול לאכול ולא לשתות עד שיברך ברכת המזון. ותיכף לנטילה ברכה. ואם אמר הב לן ונברך (זימון), הוי היסח הדעת ואסור לו לשתות אלא אם כן יברך עליו תחלה. אבל לאכילה אין צריך לברך, דספק ברכות להקל. ונכון שיהרהר הברכה בלבו.

ב היכא שאמר שיר המעלות בשוב ה' גוי', מותר לו להמשיך לאכול, דלא חשיב היסח דעת.

ג מי שסומך על שלחן אחרים, אפילו אמר הב לן ונברך, לא הוי היסח דעת, עד שיאמר בעל הבית.

ד מי שבירך ברכת המזון, ואחר ברכת המזון רוצה לאכול דבר שטיבולו במשקה על סמך נטילת הידים שנטל עם תחלת הסעודה, ולא הסיח דעתו מהנטילה, יש אומרים שיכול לאכול את הטיבולו במשקה על סמך אותה נטילה. ודעת כמה אחרונים להחמיר בזה. והמיקל יש לו על מה לסמוך.

דיני פיורוי הפת

א אין להסיר את המפה

והלחם עד אחר ברכת המזון. וכל מי שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם. וטוב להסיר מעל השלחן את הצלחות והקערות שיש בהם שיירי מאכל. ויש הנוהגים על פי הסוד לרכז את העצמות והקליפות בצלחת אחת, ומשאירים אותה על השלחן עד אחר ברכת המזון.

ב האוכל פרוסת סנדוויטש, ולא נשאר פיורין הרבה, אף שלפי המבואר באחרונים צריך לשייר פת כשיעור נתינה לעני, בזמנינו לא שייך טעם זה, ודי באיזה פיורין שבודאי נשאר.

ג לכתחלה אין להסיר מהשלחן גם את המלח, עד לאחר ברכת המזון, דוגמת המזבח המכפר שכתוב בו על כל קרבןך תקריב מלח.

ד אף על פי שמותר לאבד פיורין שאין בהם כזית, מכל מקום הדבר קשה לעניות.

ה נוהגים לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון, ויש מחמירים בזה גם בסכין פלסטיק או של כסף. ונהגו שלא לכסות הסכין בשבתות וימים טובים. ויש נוהגים לכסות הפת במפה בעת ברכת המזון, ואין מנהגינו כן.

דיון משפחתי עם הרב יצחק זלברשטיין

"משכנת'ך יש'אל" (במדבר כ"ד, ה'), בתי כנסיות, המיחדים לשכן שמו שם ולקבל תפלת המתפללים. ואמר 'מה טובי כי לא בלבד הם מטיבים לעוסקים גם אלא גם מטיבים לכל האמה (ספורנו).

באחד מבתי הכנסיות בדרום הארץ, הסתיימה התפילה בה השתתפו מתפללים רבים, ומיד לאחר שציא אחרון המתפללים מבית הכנסת, נחת טיל בהיכל בית הכנסת.

ברחמי שמים נצלו פלם בנס מפלא.

נערכה עבודת שפויץ במקום, ולקראת השלמתה וצביעת הכתלים מחדש, קם אחד המתפללים והציע, שאת אחד הכתלים, שהפך כלו מפתיח מחמת הטיל, פדאי שלא לצבע פחלקו, פדי שישאר במקום יזכר לנס הנורא. "על גפי חלק הקיר המפחים - הציע - נתלה שלט שבו יצין המאדע הנסי, וכו' יצא הנס ויתקדש שמו יתברך".

אחרים טענו כנגדו, שאין זה מקבד להותיר פתל משחר בבית אלקינו...

ובאו המתפללים ושאלו: האם יש לקבל את רעיון הנצחת הנס על ידי השארת הקיר המפתיח או לא?

תשובה

מעלה עצומה נודעת להנצחת וזכירת הנס, אולם, אין להשאיר בבית הכנסת קיר מפתיח משום פה, שכן נאמר ברמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א ה"א): "מצוה מן המבחר לחזק את הבנין ולהגביהו, שצאמר: וילרומם

לסכום: אין להשאיר את הקיר המפתיח בבית הכנסת, אלא יש לצבעו. וראוי לערוך ביום התרחשות הנס מדי שנה סעדת מצוה לזכרון חסדי ה' ונפלאותיו.

לדפואה שלומיה
ברוך חי בן לאה
רחל בת שרה
מידה בת רחל

לדפואה שלומיה
נפתלי בן נעמה
ציונה בת נעמה

לברכה והצלחה
מודנו מרדכי
וב"ב

לדפואה שלומיה
אלי לוי
בר סוזן
תנצבה

לדפואה שלומיה
חנה סוזן בת חפסה
מדי מדים בת רחל
תנצבה

אור החיים

רבי חיים בן עטר בעל ה"אור החיים" הקדוש תולדותיו:

בעל ה"אור החיים" הקדוש ר' חיים בן עטר נודע בכינוי ה"אור החיים הקדוש" על שם ספרו, היה מגדולי פרשני המקרא בתקופת האחרונים, פרשן התלמוד, מקובל ופוסק הלכה. חיבורו הידוע ביותר הוא הספר "אור החיים" פירושו על התורה. את מרבית שנותיו, כארבעים שנה, חיירי חיים בן עטר במרוקו. בתקופה זו היה מוכר בעיקר בקרב יהדות מרוקו. בגיל ארבעים ושלוש עלה לארץ ישראל עם שתי נשותיו (מאחר ולא נולדו לו ילדים נשא עוד אישה) וחבורת תלמידים שהתעתדה להקים בארץ ישראל ישיבה, תוך כדי שהוא קורא ליהודים שפגש בדרכו להצטרף לעלייתם. במסעו לארץ ישראל עבר דרך איטליה, ובה הדפיס את ספריו שהקנו לו את שמו בפזורה היהודית כולה, אף בזו האירופית. לאחר תקופת נדודים בצפון ארץ ישראל, השתקע בירושלים ובה הקים את ישיבתו, "מדרש כנסת ישראל". נפטר כשנה לאחר בואו לירושלים, בקיץ תק"ג, בגיל 47.

הלווית האור החיים הקדוש

האור החיים הקדוש נטמן בהר הזיתים. לפני הר הזיתים נמצא מקום שקוראים לו "גי בן הנום", וזהו הפתח לגיהנום. (ע"פ הגמרא סוכה לב:). בירושלים היה מנהג קדום, בזמן שהיו הולכים ברגל ללוות את הנפטר, כשהגיעו עם המיטה לפני מקום זה ארבע אנשים היו מרימים את המיטה על כתפיהם ושאר האנשים היו מקיפים את המיטה בעיגול, מחזיקים יד ביד ועוברים את הדרך בריצה עד שעברו מקום זה. המקור למנהג הזה, פעם אחת עברו עם נפטר מול פתח הגיהנום ויצאה יד מהגיהנום ותפסה בנפטר, וזרקה אותו לארץ, ומאז היה סחד גדול לעבור בדרך הזו.

לפני פטירתו של האור החיים הקדוש ציווה שיעברו את מיטתו דרך שם, אפילו שהייתה דרך קצרה יותר ולא היה צריך לעבור דרך שם, אך מכיוון שהאור החיים ציווה עשו כדבריו, וכשהגיעו מול פתחה של

גיהנום נעצרה המיטה והמלווים הקיפו בעיגול וכל אחד החזיק בידו של חברו, ואז התיישב האור החיים הקדוש על מיטתו והשביע בשמות הקדושים לבל יוכלו להזיק לשום נשמה ישראלית. כשסיים, שכב בחזרה האור

החיים על מיטתו והמשיכו ללכת בעיגול עד שעברו מקום זה. האור החיים הקדוש נפטר ביום ט"ו בתמוז.

סיפורים על זכות לימוד האור החיים ישועה ב-3 דקות

במשך כשנתיים וחצי סבל בני, תלמיד תלמוד תורה, מפגיעה פתאומית בערכי קרישת הדם, דבר הגורם לסכנת נפשות ממש. נציין כדוגמא, שנפילת שן באופן השכיח, הייתה גורמת ששטפי זרמי דם גדולים התפזרו לכל עבר, רחמנא ליצלן. כמובן שבעקבות כך הוצרכנו לעיתים קרובות לאשפז את הילד בבית הרפואה שניידר, לקבל במשך מספר שעות עירוי של חלקי דם החסרים לו, ולהיות מושגח ומטופל אחר העירוי עד שעות הלילה, ואז היה משתחרר הביתה, וחוזר חלילה, ה' ירחם.

אין לתאר את הצער והסבל שלנו כהורים, לראות את מצב הילד, אשר נאלץ להחסיר בלימודים, ונאלץ ללכת עקב בצד אגודל, פן חלילה יקבל ולו מכה או שריטה קטנה וכיוצא בזה. וכאן מתחילה הישועה הגדולה. בני היה כל שבוע עובר לפחות שלוש פעמים בדיקות דם. ביום חמישי לפני מספר שנים, בדיקות דם הראו שרמת כדוריות הדם של הילד ירדו לטווח של סכנת חיים ממש, ועלינו לגשת לבית הרפואה לקבל טיפול, על מנת שלא יגרם לילד נזק אם יקבל אפילו פצע קטן חלילה. היות והיה זה ערב שבת קודש, ואילו היינו הולכים לטיפול היינו נאלצים לשהות בבית הרפואה בשבת, החלטתי שהילד יישאר בבית תחת השגחה 24 שעות שלי ושל אשתי, וביום ראשון ניגש לבית הרפואה. ביום שישי בעת סעודת השבת, צדו עיני מספר דפים ועלוני, התבוננתי בהם והתוודעתי לראשונה שבשבוע הקרוב תחול הילולת 'אור החיים' הקדוש, ועל הניסים והמופתים הגלויים אשר אירעו לאנשים שבעת צרת לבם למדו בספר 'אור החיים', ופנו אל הצדיק שיהא מליץ יושר עליהם. הרגשתי באותו רגע סוג של הארה גדולה, ותחושה פנימית שפה תהא ישועתי (וזה קצת מוזר עבורי שאין זו דרכי כל כך).

אבל ממש נמשכתי לזה, ואמרתי לבני ביתי שיחי': בואו ונקבל על עצמנו ללמוד למשך תקופה כל יום 3-5 דקות מה'אור החיים' על הפרשה, לעילוי נשמת הצדיק רבינו חיים בן עטר זצוק"ל על מנת שיהא מליץ טוב על בנו. וכך קיבלנו ועשינו כבר באותה שבת. וישועת ה' כהרף עין. ביום ראשון כאשר הילד עבר בדיקות דם, עינינו חזו בתדהמה כיצד המדדים של ערכי הקרישה עלו לרמות כמעט רגילות, דבר שאף אחרי טיפול רגיל לא היה קורה אף פעם. הילד כמובן שוחרר הביתה ללא שום טיפול, ואנו מתוך הודיה ושמחה לה' יתברך,

וזנח את המשמיה, והיום עודנו עירי רח"ל.
"וכך היה נוהג מור אבי הקדוש", אמר האדמו"ר רבי דוד אבוחצירא שליט"א - 'לשלוח יהודים להתפלל על ציונו של ה'אור החיים' הקדוש, ובפרט חשוכי בנים, שייושעו לקול ששון ושמחה שישמע במעונם. ובוודאי שהיה לכך קשר גם לכוח המשלח, כי מור אבי היה קשור בקשר נפשי עמוק עם ה'אור החיים' הקדוש ותורתו, ותדיר היה הוגה בספרו הקדוש, ולכן ראה שאותו מקום מסוגל ביותר שתתקבלנה בו התפילות. (נר המערבי) (גיליון 'פניני עין חמד')

גדולי התורה והחסידות על רבי חיים בן עטר האור החיים הקדוש זיע"א:

הצדיק הקדוש רבי לייב בן שרה אמר לפני פטירתו, שהאור החיים הקדוש הייתה לו נשמה של רבי משה קורדובירו (הרמ"ק) מחבר הספר "תומר דבורה", שהיה נשמת רבי עקיבא. (יד אור החיים)

כתב הרב הקדוש ר' אייזיק'ל מקאמארא זי"ע בספרו נתיב מצותיך שהאור החיים הקדוש זי"ע שמע בכל לילה תורה מפי הקב"ה, וגודל קדושתו אי אפשר לכתוב, והיה מיורדי מרכבה וגלוי נשמות.

הרב הקדוש ר' פנחס מקאריץ זי"ע אמר, שהלימוד בספר אור החיים הקדוש מסוגל לרומם את נשמת האדם.

הרב הקדוש ר' ישראל מרוזין זי"ע אמר כמו שבדורות הראשונים היה ספר הזוהר מסוגל לטהרת הנשמה, כך בדורות אלו ספר אור החיים הקדוש מסוגל לטהרת הנשמה, וכ"כ בספר 'יסוד העבודה' מסלונים ובספר 'סגולת משה'.

בספר 'אוצר יד החיים' מהרב הקדוש ר' יששכר דוב אב"ק בוסקא זי"ע כתב משם ספר 'עדן ציון' שספר 'אור החיים' הקדוש הוא מסוגל לשמירה בבית.

בספר 'אמרי יוסף' מהרב הקדוש ר' יוסף מאיר מספינקא זי"ע, מובא שהלימוד בספר 'אור החיים' הקדוש מסוגל לזרע של קיימא, כיון שלבעל ה'אור החיים' הקדוש לא

היו בנים, וטמן את כח ההולדה בספרו ויש כמה עדויות בזה. הרב הקדוש ר' יוחנן מקרלין זי"ע אמר שהלימוד בספר 'אור החיים' הקדוש הוא סגולה לאמונה. אי"ה ביום שלישי הקרוב יום הילולת האור החיים הקדוש זיע"א.

קיבלנו על עצמנו בלי נדר להמשיך להתמיד בלימוד ה'אור החיים' הקדוש.

ומאז כבר חלפו מספר שנים, וב"ה לא הזדקקנו לאשפוז או טיפול, מלבד בדיקות דם שגרתיות לוודא את המצב. ואף הילד שגדל מאז, החליט ללמוד מידי יום בספרו של האור החיים 'ראשון לציון' על יורה דעה, וברוך ה' ראינו גם ישועות גדולות וגם תועלת רבה אישית רוחנית גבוהה מעצם הלימוד בספרי ה'אור החיים' הקדוש. (עונג שבת, גליון 1929)

סגולה לזרע של קיימא

כידוע לכל, ישועות גדולות ונצורות פעלו רבים על ידי שקיבלו על עצמם להגות בקביעות בספר הקדוש אור החיים, ומפורסמת העובדה על הגה"צ רבי הלל שלזינגר זצ"ל שלא נתברך בפרי בטן זמן רב אחר נישואיו, והלך לדרוש ברופא גדול ומלומד ביותר. אמר לו הרופא: **"רבי יהודי, כאשר יצמחו עשבים על כף ידי יהיו לך ילדים"**. רבי הלל לא התמהמה ושם פעמיו מיד אל ציונו של ה'אור החיים' הקדוש אשר בשיפולי הר הזיתים, ושם קיבל על עצמו בדמעות שלישי ללמוד בכל שבוע מספרו הבהיר, וראה זה פלא - כעבור שנה חבק בין זרועותיו את בתו הבכורה, וזכה להקים דור ישרים מבורך בחתני רבנו, ואלו הם: הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל חבר ה'בד"ץ העדה החרדית בעיר הקודש, הגאון הגדול ר' סנדר פריינד זצ"ל והגאון הגדול ר' משה נחום שפירא זצ"ל.

בזכות התפילה על הציון

מעשה שאירע בכמה אברכים ששבו ושחרו פניו של רבי מאיר אבוחצירא סידנא 'בבא מאיר' זיע"א בבקשת ברכה לזכות לזרע של קיימא, אך הברכה בוששה מלבוא. פעם אחר פעם, נפטרו ממנו בפסוק אחר או באמירת חיזוק כלשהי, אולם אמירה נחרצת מן הסוג שכולם ידעו שהוא מסוגל לה, לא זכו לשמוע ממנו.

ביום מן הימים, הזדמנו חמשה מהם לאכסניה אחת והתוועדו ביניהם לנסוע יחדיו לאשדוד, לבקש מרבי מאיר אבוחצירא ה'בבא מאיר' שיאציל להם ישועה. הגיעו החמשה לביתו ואחד מהם הזכיר את כולם. הרהר 'בבא מאיר' במחשבותיו, והורה להם לעלות לקברו של רבנו ה'אור החיים' הקדוש ולהעתיר שם על פקידתם הקרובה. וביקש אותם שיסעו בנפרד, כל אחד עם זוגתו, ושישתטחו כל אחד בזוית אחרת של הציון. פירט את הוראתו, ואיחל להם ישועה בזכותו של הצדיק.

העיד הרה"ג רבי יוסף פלבני שליט"א, אשר הכיר אישית את כל החברים, כי ארבעה מהם הזדרזו למלא אחר דבריו של ה'בבא מאיר' ולפקודת השנה חבקו בזרועותיהם זרע של קיימא, אך החמישי התמהמה

צום י"ז

בתמוז כבר לא השיגו כבשים ובוטל קורבן התמיד. היתה בכך פורענות גדולה לעם ישראל, שכן קורבנות התמיד היו מכפרים על העם, וכאשר בוטלה כפרה זו, נותרו ישראל מחוסרי הגנה רוחנית.

ג. הובקעה העיר

בחורבן הבית הראשון הובקעה העיר בט' בתמוז, וקבעו אותו חכמים ליום של צום. אולם כאשר, בזמן בית המקדש השני, הובקעה העיר ביום י"ז בתמוז, החליטו חכמים ובראשם רבן יוחנן בן זכאי, להעביר את הצום מיום ט' לחודש ליום י"ז לחודש. כיון שחורבן בית שני חמור יותר, שהרי חורבן בית המקדש הראשון, נתקן בזה שנבנה מחדש כעבור שבעים שנה, ואילו בית המקדש השני לא נבנה שוב עד ימינו אנו.

חומות רבות הקיפו את ירושלים והובקעו על ידי הרומאים, אולם ביום זה הצליחו הרומאים לפרוץ את "מבצר אנטוניה", הנמצא בצפון מערב הר הבית, ומהווה הגנה מרכזית על בית המקדש ועל העיר כולה. ברגע שנבקע מבצר זה, נוצרה דרך אל הר הבית, נכנסו החיילים הרומאים והתחילו להתקיף את בית המקדש עצמו, עד ששרפוהו ביום ט' באב.

ד. שרף אפוסטומוס את התורה

כך מספר ההיסטוריון "יוספוס פלביוס" על אותו מעשה [הובא בספר התודעה]: פעם אחת הלך אפוסטומוס, אחד מעבדי קיסר רומי, על יד בית חורון (בדרך המערב מלוד לירושלים - "מעברות לוד") לפתע התנפלו עליו שודדים, בזזו אותו וכל אשר לו, וברחו. הנציב הרומאי קומנוס, שרצה להשליט סדר ולהעמיד את הדברים במקומם, חקר בדבר והגיע למסקנה כי אנשי הכפרים הסמוכים אשמים באירוע, כיון שלא רדפו אחר השודדים, ובכך כביכול שיתפו עימם פעולה. מיד צויה לחייליו לאסור את אותם תושבים ולהביאם לפניו. אחד מחייליו של קומנוס, כשנכנס לאחד הכפרים, לקח משם ספר תורה, ובזיון גדול קרע אותו והשליכו לתוך האש!

ה. הועמד צלם בהיכל

אחד ממלכי יהודה היה מנשה המלך, אשר הרשיע מאוד ומילא את ארץ ישראל בעבודה זרה. כל כוונתו הייתה להכעיס את ה', וביום י"ז בתמוז עשה מנשה צלם של עבודה זרה, והעמיד אותו דווקא בתוך ההיכל של בית המקדש. היה מנשה עומד ומשתחוה לו כשאחוריו כלפי היכל ה' ופניו כלפי הפסל. בגלל חטאיו המרובים של מנשה נגזרה גזירת החורבן

(ארבע תעניות בהלכה ובאגדה)

ביום חמישי הקרוב יחול יום י"ז בתמוז

חמשה דברים קשים ארעו לאבותינו ביום זה לאורך

ההיסטוריה:

א. נשתברו הלוחות

הפורענות הראשונה שארעה ביום י' בתמוז, התרחשה בתקופה שבה היו אבותינו במדבר לאחר יציאתם ממצרים. עם ישראל חטאו בחטא העגל, ובעקבות כך השתברו הלוחות שהוריד להם משה מן השמים.

מה היה חטא העגל? כידוע כי מתן תורה היה ביום השישי לחודש סיון. יום למחרתו בשביעי בסיון, עלה משה רבנו להר סיני כדי ללמוד מפי הקב"ה את כל פרטיה ודקדוקיה של התורה, וכן לקבל את "לוחות העדות", שעליהם חקוקים עשרת הדברות. לפני עלייתו אמר משה לישראל: בסוף ארבעים יום, אני בא ומביא לכם את התורה! עם ישראל חיטבו את הימים, והגיעו למסקנה שביום ששה עשר בתמוז אמור משה לרדת. טעו הם בחישוב הימים, שכן החשיבו גם את יום ז' בסיון בתוך מנין הארבעים יום. לאמיתו של דבר יום זה אינו נכלל בחשבון, ומשה צריך היה לרדת רק ביום י"ז בתמוז.

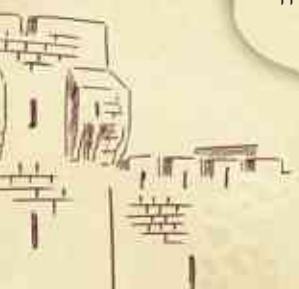
בששה עשר בתמוז ציפו עם ישראל בקוצר רוח לבואו של משה, אך משה לא הגיע. בא השטן וערבב את העולם, והראה דמות חושך ואפילה, דמות ענן וערפל. אמר השטן לבני ישראל: משה רבכם - היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להם: הגיע הזמן שירד - ולא ירד! אולם הם לא שמו לב לדבריו. "ודאי מת הוא", הוסיף השטן להטעותם, אולם גם אז לא שמעו לדבריו. עד שהראה להם השטן דמות מיטתו של משה פורחת באויר, ואז נטרפה עליהם דעתם.

ירד משה ועיניו חשכו לנגד המחזה שנגלה לעיניו. עם ישראל נכשלו בעבודה זרה - ארבעים יום לאחר קבלת התורה! לוחות הברית שהיו בידו, נעשו לפתע כבדות מאוד. האותיות הקדושות שהיו חקוקות בהן לא יכלו לסבול מעשה נורא כזה, ופרחו באויר. זעק משה רבנו מתוך שברון לב: מה חשיבות יש לה לאיגרת שאין המלך חתום עליה?! כלומר: מה החשיבות שיש ללוחות הברית, אם האותיות הקדושות פרחו מהן? הרים משה רבנו את הלוחות והשליכם מידו.

ב. בוטל התמיד

בימי חורבן הבית הראשון, לאחר שנבקעה העיר בט' בתמוז, המשיכו הכהנים להתבצר בבית המקדש, והקריבו את קרבן התמיד מידי יום ביומו במשך שמונה ימים. אולם ביום י"ז

נעלה את ירושלים על שמורתם

הלכות תענית י"ז בתמוז

א הכל חייבים להתענות בארבעה צומות הללו, ואסור לפרוץ גדר. ואין הדבר תלוי ברצון הקהל.

ב חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר דהיינו שעה ושנים עשר רגעים בשעות זמניות, לפני הזריחה, עד צאת הכוכבים, שהוא כעשרים דקות אחר שקיעת החמה. ואין מפסיקין בהם מהערב, חוץ מתשעה באב שצריך להפסיק בו מבעוד יום.

ג הישן על מיטתו שינת קבע בליל התענית, וקם משנתו באמצע הלילה, אסור לו לדאכול ולשתות, אפילו קודם עמוד השחר. אך אם התנה קודם שהלך לישן שבדעתו לקום עמוד השחר ולאכול, מותר לו לאכול עד עמוד השחר. וכל זה על פי הפשט, אך על פי הזוהר הקדוש אין לאכול גם על ידי תנאי.

ד אף תלמידי חכמים ומלמדי תינוקות, חייבים להתענות כל תענית צבור.

ה כל הצומות הללו מותרים ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, חוץ מתשעה באב. ומותר להתרחץ בחמין בימי הצומות. והמחמיר תע"ב.

ו בשבת קודם תענית י"ז בתמוז השליח צבור מכריז לפני תפילת מוסף על הצום שחל ביום פלוני.

ז אין לבעלי חנויות לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים שם ביום התענית, אלא אם כן ידוע שהאוכל והשותה הוא חולה שפטור מתענית. ואפי' ישנם עוד בעלי מסעדות שמספקים מזון ביום התענית לכל מי שירצה, אף על פי כן החרד לדבר ה' ימנע עצמו מזה.

ח מעוברת, אינה מתענה בתענית שבעה עשר בתמוז, ושאר תעניות אלה. ומעוברת היא משעברו שלשה חדשים להריונה, ואם לא עברו שלשה חדשים והיא סובלת מהקאות או מיחושים וחולשה רבה, מותר לה לאכול בצומות אלו, חוץ מתשעה באב. (ובפרט אם היא לאחר ארבעים יום להריונה).

ט מניקה פטורה מלהתענות ב"ז בתמוז. ויש אומרים שגם אם פסקה מלהניק, כי כל שהיא בתוך עשרים וארבעה חודשים ללידה, פטורה מלהתענות בתעניות אלו מלבד בתשעה באב. ויש מי שאומר שכל מה שנפטרה

מלהתענות הוא דווקא במניקה בפועל. ולמעשה, אישה חלשה שהלידה או ההפלה גרמה לה לחולשה רבה, יכולה להקל כל עשרים וארבע חודש מהלידה כסברת המקילין. ואם מרגישה בעצמה שיכולה להתענות, תתענה.

י וכן אשה שהפילה יש אומרים שפטורה מתעניות אלו בתוך עשרים וארבעה חודשים להפלתה, ואינה צריכה לפרוע התענית לאחר מכן. ויש חולקים, והעיקר לדינא כמבואר בסעיף הנ"ל לגבי מניקה. ומכל מקום גם אלה הפטורות מלהתענות ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ומשתה, אלא כדי קיום בלבד.

יא חולה שאין בו סכנה פטור מלהתענות בכל הצומות הללו. ואפילו בצום תשעה באב אוכל כדרכו ואינו חושש, ובלבד שיאכל בצינעא. ורשאי לאכול בבוקר, כשיש צורך בכך, ואין צריך להתענות תענית שעות. וכל שכן שאין צריך לאכול ולשתות פחות מכשיעור. ואפילו חולה שנתרפא אך עודנו חלש, כל זמן שיש חשש שאם יצום יחזור לחליו, פטור מלהתענות.

יב דין יולדת תוך שלשים יום ללידתה כחולה שאין בו סכנה, ופטורה אף מתענית תשעה באב.

יג קטן שלא מלאו לו שלש עשרה שנה ויום אחד, וקטנה שלא מלאו לה י"ב שנה, פטורים מתענית י"ז בתמוז. ואפי' תענית שעות אין להם להתענות, אף שיש להם דעת להתאבל על החורבן. ויש מחמירים לומר שאין להאכילם אלא לחם ומים, אך המנהג להקל לתת להם כל צרכם, וכן ראוי להורות בזמן הזה שירדה חולשה לעולם.

יד חתן תוך שבעת ימי המשתה שלו, וכן אבי הבן, הסנדק, והמוהל, חייבים להתענות, ולא יפרשו מן הצבור. ורק אם חל תענית י"ז בתמוז בשבת, ונדחה ליום ראשון, בין החתן בין בעלי ברית לא ישלימו תעניתם, אלא אחר חצות היום יאכלו כדרכם, מפני שיום טוב שלהם הוא. ואם ירצה החתן להחמיר על עצמו להתענות אינו רשאי, הואיל ויום טוב שלו הוא.

יה"ר שיהפוך ה' אותו ליום חג בביאת משיח צדקנו ובנין ביהמ"ק אמן.

צדיקים במיתתם קדושים חיים

טהרה, לימוד תורה, וכבוד תלמיד חכם ועוד.

טור אבן העזר - העוסק בענייני אישות ומשפחה.

טור חושן משפט - העוסק בעיקר בדיני ממונות, דיניות וכיצא בזה.

תכף לחיבורו הספר הפך לאחד מספרי היסוד בהלכה.

חמיו בקש ממנו לכתוב חיבור מעניין ולא רק להתעסק בהלכה, ועל כן כתב פירוש לתורה המבוסס ברובו על דברי רמב"ן ומכיל גם ליקוטים מדברי רש"י, ר' יוסף קמחי, רשב"ם והרא"ש. הפירוש שנדפס בחומשים בשם (קיצור) "בעל הטורים" הוא רק ההקדמות של גוף הפירוש, שבהן הביא ר' יעקב בן הרא"ש פרפראות לחכמה, כגון גימטריאות ורמזי מספרים, שאותם מתאר המחבר כ"מעט פרפראות וגימטריות וטעמי המסורות, להמשיך הלב". חיבור נוסף שכתב הוא "ספר הרמזים", הנודע בשם "קצור פסקי הרא"ש", בו פסקי הלכה של הרא"ש, בקיצור וללא פלפול. הספר מסודר לפי המסכתות והפרקים, וההלכות מסומנות באותיות. לפעמים מוצאים סתירות בין קיצור פסקי הרא"ש לבין דבריו ב"טור" היות שבקיצור הוא מתמצת את דברי אביו ובטור הוא מכריע כדעות פוסקים אחרים. יש המייחסים לו גם את פסקי תוספות הנדפסים בסוף כל מסכת.

הוא זכה לכינויו: "בעל הטורים" הודות לחיבורו בהלכה "ארבעה טורים, " הספר חולק לארבעה חלקים (טורים), כשכל אחד עוסק בנושא מסוים בחיי היהודי:

טור אורח חיים - עוסק בענייני היומיום כגון: הלכות הקימה בבוקר, ברכות, תפילה, קריאת שמע, הישיבה לסעודה, מועדי השנה ועוד.

טור יורה דעה - העוסק בענייני איסור והיתר, שחיטה, עבודה זרה,

רבי יעקב בר אשר בעל הטורים

ר' יעקב בן אשר פוסק הלכה, מכונה על פי רוב "בעל הטורים". נולד בגרמניה כבנו השלישי של רבנו אשר בן יחיאל (הרא"ש). למד תורה מפי אביו, ויתכן שעבר עמו לטולדו שבספרד. שני אחיו הגדולים ממנו ר' יחיאל ור' שלמה החסיד מתו בגיל מוקדם, ר' יעקב למרות גדולתו התורנית סירב לשמש ברבנות וחי חיי דוחק, אחיו ר' יהודה בן הרא"ש כיהן ברבנות לאחר פטירת אביהם הרא"ש. גם שאר אחיו, ר' אליקום, ר' משה, ר' אליעזר ור' שמעון היו חכמים גדולים אולם מחיבוריהם לא נשאר בידינו דבר. בסוף ימיו עקר ר' יעקב בן אשר מטולדו. יש אומרים לארץ ישראל. ממסמכים שהתגלו באי היווני כיום מסתבר שר' יעקב חי באי זה ושם נפטר בשנת ה'ק"ח. עדות נוספת לכך הינה מר' נתן מברסלב שכתב כי בחזרתו מארץ ישראל עבר דרך "כיום" והשתטח על קבר ר' יעקב בעל הטורים.

הוא זכה לכינויו: "בעל הטורים" הודות לחיבורו בהלכה "ארבעה טורים, " הספר חולק לארבעה חלקים (טורים), כשכל אחד עוסק בנושא מסוים בחיי היהודי:

טור אורח חיים - עוסק בענייני היומיום כגון: הלכות הקימה בבוקר, ברכות, תפילה, קריאת שמע, הישיבה לסעודה, מועדי השנה ועוד.

טור יורה דעה - העוסק בענייני איסור והיתר, שחיטה, עבודה זרה,

סיפורי צדיקים

"הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב"

מסופר על הבעל שם טוב הקדוש זיע"א שחזר פעם בערב שבת מהמקוה בו טבל לכבוד שבת קודש, לפתע שמע רעש והמולה מחבורת גויים שצעדו בקצה הרחוב בשמחה והוללות מתוך שכרות, וחסמו את כל רוחב הדרך, חשש הבעל שם טוב שמא יגע בו אחד הערלים, משום כך נצמד לקיר ככל יכולתו. כאשר עברו הגויים על פניו, שמע הבעל שם טוב את אחד הגויים אומר לחברו: "איוואן, היזהר מהיהודי הזה שלא יגע בך ויטמא אותך". חיך הבעל שם טוב ואמר: "עתה התבאר לי הפסוק "הן עם לבדד" עם ישראל נשאר "בדד" בקדושתו משום ש"ובגויים לא התחשב", הגויים עצמם אינם מחשיבים אותו כעם, אלא מתרחקים ממנו."

לנסוע 12 שעות כדי לעשות טובה ליהודי

מספרים: פעם התאוננה אישה לפני הרב הקדוש רבי אליהו אליעזר דסלר זיע"א מנהלה הרוחני של ישיבת פוניבז, שהיא נותרה גלמודה

לאחר שכל בני משפחתה נכחדו בשואה, בתוך דבריה היא אמרה שיתכן שיש לה קרוב רחוק בעיירה נידחת באנגליה. כשביקר אחר כך הרב דסלר באנגליה, הוא נסע מרחק של שתיים עשרה שעות כדי לחפש את הקרוב, ולקשור את הקשרים בינו לבית קרובתו הגלמודה בארץ ישראל.

אי ידיעה = עבירה

הרב הקדוש ה"דברי חיים" מצאנו זיע"א שאל פעם רב אחד למה אין הוא מתעניין בגורלו המר של יהודי מתושבי עירו, ענה לו הרב: לא ידעתי כלל על מצבו הרע, אמר לו הרב הקדוש מצאנו: בלעם כשפגש את מלאך ה' אמר "חטאתי כי לא ידעתי", ולכאורה קשה, אם בלעם לא ידע, במה חטא? מכאן משמע שאי הידיעה עצמה הוא חטא, רב בישראל צריך לדעת מה שעובר על תושבי עירו, על כל עוול וקיפוח, על כל מר ומצוק, הוא צריך להרגיש דברים מעין אלה, ואם אין הוא יודע וגם אינו מרגיש, הרי הוא חוטא, וצריך לתקן את זה.

(עלון סיפורי צדיקים)

לקבלת העלון במייל שלחו הודעה

alonorhaner@gmail.com

לקבלת העלון בוואטסאפ שלחו הודעה

0505069633

ניתן לקבל את העלון באתר "דרשו"

קודא יקר!

זכות הרבים תלויה בך,

דע לך שבכל 100 ש"ח שאתה תורם,

אתה יכול לזכות 100 משפחות שילמדו דברי תורה הלכות

ומוסד המקרב לה' יתברך

לתרומות והקדשות חייגו

050-5069633

לכרחה והצלחה

מודים (מידו)

בת רות